

Termin 7 "Missbruks- och
behandlingsprofilen"
Onsdag 7 februari 2007
P 258

Anknytningsteori, systemteori och "essentiella behandlingsprinciper"

Tillämpat i behandling av ungdomar inom
organiserade/institutionella miljöer

©Jürgen Degner
Socionom och doktorand i socialt
arbete vid Örebro universitet

Syftet med dagens föreläsning

- Syftet med dagen är att diskutera innebörden i attachmentbegreppet och socialekologisk teoribildning (en aspekt av systemteori).
- Dessa begrepp diskuteras sedan med utgångspunkt i de grundläggande (essentiella) behandlingsprinciper som åtgärdar en behandlingsinsats.
- Vidare syftar dagen till att diskutera nyttan (och den påstådda effekten) av att arbeta utifrån en given teoretisk och metodisk referensram: t.ex. miljöterapi (med eller utan psykodynamisk influens), KBT, ART, Teckenekonomi.
- Institutionell behandling eller öppenvård? – exempel från Australien.
- Sammanfattning och slutsatser av dagen.

- Disposition av dagen

Det är många bilder...

- Bilderna kommer att läggas ut på nätet.

Hur kan vi betrakta attachment
och social nätverksteori i
behandling?

Organisation av teori och behandling

Kort om litteratur och bilagor

- Jag bifogar den viktigaste litteraturen i en källförteckning i bilaga.

-

- Det mesta av det som sägs idag rörande forskningsresultat om institutionsvård går att finna i bl.a. Tore Andreassens (2003) forskningsöversikt.
- Bengt-Åke Armelius (1996; 2005) om psykoterapi i **vid mening**.
- **Teci Hill (2005)** rörande terapeutisk allians i allmänhet och inom institutionsvård i synnerhet.
- Erik Larsen, (2004) MT
- och George De Leon (2000) för TS

Tore Andreassens översikt är..

- En av de mest omfattande forskningsgenomgångarna på svenska (se även Armelius m.fl., 1996).
- Samtidigt också svår att omedelbart tillämpa i praktiskt socialt arbete.
- Vissa saker behöver diskuteras ytterligare, exempelvis **synen på miljöterapi**.
- Kerstin Ferm har på uppdrag av Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (ims.) utvecklat en studiehandledning kring olika teman i forskningsgenomgången (se www.socialstyrelsen.se).

Ibland kommer en del exempel att ges utifrån några centrala teman från...
vårt forskningsprojekt

SiS finansierat projekt

- Institutionsplacerade ungdomar, deras relationer och behandling.
- Studie på § 12 hem.
- Psykodynamisk grundsyn med miljöterapi som metod.
- Nätverksarbete.
- 47 (46) ungdomars egna berättelser (vid tre olika tillfällen med ett års mellanrum).
- 23 stödpersoner (poliser, kontaktpersoner tillsatta av socialtjänsten, lärare, kuratorer, fritidsledare).

Projektets övergripande syfte

Projektets övergripande frågeställning är om institutionen har skapat möjligheter för att relationer mellan den unge, föräldrar, socialt nätverk och socialarbetare (stödpersoner) har vidmakthållits, initierats, eller stärkts under institutionsvistelsen.

Centrala teman från projektet

- **Föräldrars emotionella förhållningssätt, det sociala nätverket och länkning.**
- **Synen på kontaktmännen personliga engagemang.**
- **Uppfattningen om professionella och ickeprofessionella stödpersoner emotionella engagemang.**
- **Intervjuer med professionella och ickeprofessionella stödpersoner rörande relationen till den unge.**
- Könsskillnader beträffande synen på den egna problematiken samt delaktighet i vården.
- En tvåårsuppföljning rörande livssituationen samt kontakten med föräldrarna.

Metod

- Kvalitativ studie, med 23 pojkar och 24 flickor (vid tre olika tillfällen med ett års mellanrum).
- Urvalskriterier, ålder 14 – 20 år. Minst 4 månader på behandlingsavdelning med en förväntad behandlingstid om 12 månader.
- Intervjuer med 23 st. professionella eller icke professionella stödpersoner.
- AAI manualen.
- Nätverkskartor.
- Känslomanual.

Intervjuteman

- **Relationer med föräldrarna:** både mamma och pappa.
- **Relationer med det sociala nätverket:** familjen, släkten, grannar, vänner utanför institutionen, institutionskamrater, socialarbetare, tidigare vårdgivare.
- **Relation till olika typer av stödpersoner.**
- **Länkningen:** att initiera, stärka och upprätthålla emotionella band till det sociala nätverket (professionella och icke professionella stödpersoner).
- **Uppfattningen om vården:** relationen till personalen, till kontaktmännen, behandlingsplanering, kontakterna med föräldrar och det sociala nätverket under vistelsen, m.m.

Ungdomarnas problemprofiler

Våld mot människor eller djur
Skadegörelse, vandalisering
Stöld
Rån
Skolk
Rymning både hemifrån och från olika vårdgivare
Bristande impulskontroll
Alkohol- och drogmisbruk

En definitionen på behandling Bergmark & Oscarsson (1992a och b; 1994:76 ref i Levin 1998:82).

- *Behandlingen syftar till en förändring av ett särskilt problem. Förändringen skall utifrån klientens perspektiv vara i positiv riktning. Behandlingen skall relatera till en terapeutisk avsikt och ske i en kontext som har ett logiskt samband med den konkreta behandlingsaktiviteten. Behandlingen skall ske i ett direkt samspel mellan behandlare och klient.*
- Bergmark och Oscarsson (1991) menar att det är problematiskt att definiera vad behandlingen egentligen innebär rent konkret.
- Behandlingen kan exempelvis vara dagliga aktiviteter, terapeutiska verksamheter, social träning och teoretisk utbildning.
- Frågan blir då vad i dessa verksamheter som är den verkliga beståndsdel (agenten).

Först...
...en kort repetition om psykologi

Klassisk psykodynamisk teori i
relation till attachment

Litteratur
Bowlby (1994)
Broberg m.fl. (2006)
Perris (1996)

Psykodynamisk teori

- Psykoanalysen i Sigmunds Freuds version ligger en betoning på att de interna drifterna är s.a.s. överordnad (de **interna drifternas betydelse**).
- Dvs. att vi styrs av våra drifter och söker ohämmad tillfredställelse för våra behov, särskilt somliga, andra mindre. Implicit blir människan enligt psykoanalysen en **driftsvarelse som söker njutning och fungerar regelmässigt, men omedveten om krafterna som styr hennes beteenden**.
- PERSONLIGHETEN/STRUKTUR: Id (detet)
- Ego (jaget)
- Superego (överjaget)

- Mycket av denna begreppsapparat lever kvar i det som idag både som "vardagliga begrepp" och i modern psykoanalytisk psykologi.

Primär drift eller primär relation?

- I klassisk psykodynamisk teori var driften överordnad relationen,
- Detta synsätt har de flesta i dag övergivit till förmån för synsättet att relationen är överordnad (objektrelationsteori/attachment-teori), men parallellt med detta finns fortfarande finns emellertid en viktig en medicins/genetisk diskussion om vad som är medfött och inte.

Vad är en anknytningsrelation
och vad skiljer en
anknytningsrelation från en
"vanlig" (privat) relation?

Anknytning och andra känslomässiga band

(Broberg et al., 2006 s. 55)

- 1. har varaktighet över tid,
- 2. riktas mot en specifik individ som inte är utbytbar,
- 3. har känslomässig relevans för individen,
- 4. kännetecknas av att personerna söker varandras närhet,
- 5. innebär att personerna upplever obehag vid ofrivillig separation från den andre.

Vad innebär Attachment?

- Att överleva...
- genom bl.a. ...
- den primära vårdnadshavaren ... (i klassisk psykologisk litteratur oftast hänvisad till mamman) ...där
- barnet och vårdnadshavaren är utrustat med ett signalsystem och ett bindningsbeteende – som dock kan störas genom...
- olika "kontaktproblem" från ena eller andra parten eller båda.

Inre representationer (inre arbetsmodell)

Genom den unges relation med de primära vårdnadshavarna (biologiska eller psykologiska) skapas en inre bild av hur relationer i framtiden kommer att gestalta sig.

Dvs. gårdagens erfarenhet av relationer kommer att påverka morgondagens möjlighet/syn på att etablera nya relationer.

Med Bowlby eller Ainsworth termer...

- **Trygg anknytning**
- De flesta människor har en trygg anknytning, även i ett kulturellt perspektiv (Howe m.fl. 1999:46). En trygg anknytning kräver att föräldrarna skyddar och anpassar sig till barnets behov (Andersson, 2001:25ff, se även Cederström, 1990 för ett nyanserat emotionellt förhållningssätt av föräldern).
- **Otrygg – undvikande anknytning**
- Föräldrarna brister i kontakten med barnet. Ju mer barnet strävar efter att få emotionell respons från modern, desto mer avvisande kommer hon bli (Perris, 1996).
- **Otrygg – ambivalent anknytning**
- Ett inkonsekvent förhållningssätt gentemot barnet. Föräldrarna ger ibland stöd och tröst, ibland aggressiva eller passiva. Samspelet blir därigenom svagt och oregelbundet (Howe m.fl. 1999:88ff, 121).
- **Otrygg – disorganiserad anknytning**
- Föräldrarna är ofta oförutsägbara, skrämmande, våldsamma vilket gör att barnen ofta blir rädda för föräldrarna (Howe m.fl., 1999:122f). Föräldrar med dessa typer av beteende är ofta traumatiserade eller har någon form av psykisk störning (Perris, 1996:78; Howe m.fl., 1999:125f).

Detta kan teoretiskt sätt gälla anknytning till:

*syskon
släktingar
betydelsefulla vuxna
till och med kärleksband
professionella
(nyckelordet här är ömsesidighet)*

Men i första hand handlar det om att ... söka sig till någon som är starkare och klokare än sig själv (kampen för överlevnaden).

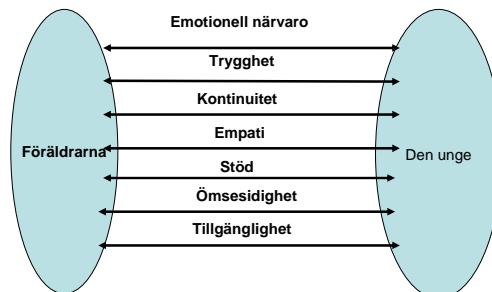
En passus – vad säger lagen om kontinuitet?

- Har ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, ska rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet. Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av socialnämnden
- (Höglund, 2002, FB 8 kap. 8 §; se även Norström & Thunved, 2006, s. 569).

Hur upplever ungdomar i behandling...

föräldrarnas emotionella förhållningsätt och sitt sociala nätverkets karaktär?

Centrala begrepp – föräldrarna i relation till sina barn...

I vår studie framkommer en spännvidd från de som är...

Rejekerade

- Förhållningsättet karaktäriseras huvudsakligen av negativa inslag. Den unge har erfårit bristande känslomässig inlevelse, avståndstagande och en oförmåga hos föräldern att anpassa sig till ungdomens situation och behov.
- "Hon ringer till mig när hon vågar, när hon druckit... då kan det komma sig att hon ringer, eller när hon ska skylla på mig för att pappa sitter inne. Hon är missbrukare... kan knappt ta hand om sig själv. Gapar och skriker jämt. Det är alltid kaos... hon har aldrig varit ett stöd (flicka). //
- Jag har inte pratat med han på tre år. Vi har bråkat mycket, hela tiden. Det är så att min farsa han är sjuk, han är galen. Han tjatar om allt... har slagits... det är en massa grejer. Han flyttar runt, super nästan varje dag" (pojke).

Till de som är...

Nyanserade

- Föräldern beskrivs med övervägande positiva inslag, med förmåga att anpassa sig till den unges situation och behov. Stödjande och positiva emotionella inslag dominerar vardagen.
- "Det är bra, vi kommer överens och vi gör så mycket som möjligt tillsammans nu. Det är inga problem. Han är snäll, förstående, förstår bra vad jag menar det är det som är så bra med honom. Det finns inget negativt. Jag tycker att det är bra att han frågar och jag berättar och säger som det är – nästan i alla fall" (pojke).

Den generella systemteorin (Ludvig von Bertalanfy 1940-tal)

Det är ofta så här vi diskuterar socialt
nätverksteori på universitetet
(socionomutbildningen)

Centrala begrepp

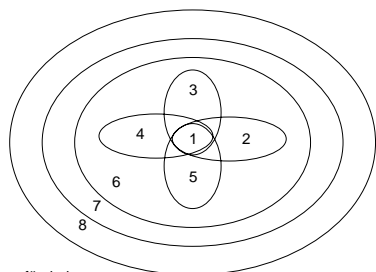
- Input - **information**
- Throughput - **processen**
- Output – **resultatet av processen och påverkan på omgivningen**
- **Differentiering** – systemet växer mer komplext över tid
- Ickesummativ- **helheten är mer än summan av delarna**
- **Homeostasis/equilibrium** – vi behåller vår fundamentala struktur även om vi får en massa input.
- **Reciprocity** (ömsesidighet) – om en del av systemet ändras, ändras alla andra delar. Vi är varandras utvecklare.
- Feedback loops – den återkoppling som ges på påverkan
- **Entropy** – använder endast sin egen energi och självdör till sist.

Men det handlar om olika typer av
relationer...

Socialekologi (Urie Bronfenbrenner)

- **B=f (PE)** (Beteende är en funktion av personen och dess omgivning)
- **Det ständiga samspelet**, dvs. vi är både en produkt av och en producent av den andres utveckling (Lerner, 1986)

Figur 1: Bronfenbrenners ekologiska system

1. Barnet
2. Mikrosystem, förskola
3. Mikrosystem, skola
4. Mikrosystem, kamrater
5. Mikrosystem, familj
6. Mesosystem
7. Exosystem
8. Makrosystem

I konkreta ordalag

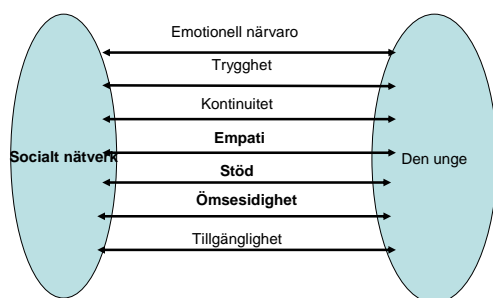
Vad är ett socialt nätverk?

- Det sociala nätverkets *interaktionella* karaktär handlar om **relationernas kvalitet** mellan centralpersonen och de enskilda nätverksmedlemmarna (Skårner, 2001:59).
- Den *strukturella* dimensionen fokuserar på nätverket som helhet och kan handla om exempelvis **nätverkets storlek**. En annan strukturell faktor som kan beskådas är de olika sektorer, eller grupperingar, som nätverket är uppbyggt av och som kan utgöras av exempelvis **familj, släkt, vänner och professionella** (Skårner, 2001:59).
- Man kan även titta på det sociala nätverkets *funktion*. Den beskriver vad **en individ fyller för funktion för en annan individ**. Det finns många funktioner som är viktiga i ett nätverk varav socialt stöd är en av dessa (Skårner, 2001:56:60).

Nätverket som stöd för återhämtning

- **John Cassels epidemiolog (1976) och sårbarhetshypotesen**
- En persons återhämtning är stor del ett socialt fenomen grundat på goda möten mellan personen och dess omgivning, som exempelvis släkt, vänner och professionella (Flygare, 2006:12).
- Dessa relationsfaktorer är såkallade **icke-specifika faktorer**. (Detta kommer vi till strax)
- Dessa icke-specifika faktorerna möjliggör en förändring och är viktiga för en persons återhämtning från alla typer av psykiska påfrestningar (Flygare, 2006).

Centrala begrepp – det sociala nätverket

Hur upplever ungdomar i behandling detta...

- Se exempelvis Skårner (2001) för vad som karaktäriserar ett socialt nätverk?
- Differentierade
- Släkt- och familjecentrerade
- Ödsliga

Differentierade

- Kategorin kännetecknas av ett stort antal ingående nätverkspersoner, med ett ömsesidigt förhållningssätt där både emotionellt och socialt stöd förmedlas. Den unge är positiv till såväl nätverkskontakter som det stöd som förmedlas. Positiva kamratkontakter och en social förankring finns, med möjlighet till delaktighet och samhörighet. Familie- och släktsektorn tillmäts störst betydelse medan socialarbetare intar en perifer roll.
- "Jag har mormor och morfar, moster och morbröder, syskonen, kamrater, min kontaktperson och så har jag ju min gamla dagmamma. Min socialsekreterare har jag också och hon förstår mig väldigt bra" (flicka).

Släkt- och familjecentrerade.

- Karaktäristiskt är en tydlig släkt- och familjeorientering där föräldrarna, företrädesvis mammorna, är centralgestalter tillsammans med syskonen. Mor- och farföräldrarna intar en viktig position i deras liv. I flera avseenden har de kompenserat föräldrarnas bristande omsorgsförmåga. I släktsektorn finns viktiga personer men där kontakten brutits, är yttlig eller sporadisk. Dessa har tidigare varit emotionellt betydelsefulla och förmedlat socialt stöd. Släkt- och familjekonflikter är relativt vanliga och där problem så som missbruk, psykisk sjukdom, kriminalitet och misshandel är förekommande. Positiva kamratkontakter saknas ofta. Kamratungänget är huvudsakligen orienterat mot utanförskap med kriminalitet och missbruk.
- "De var både mamma och pappa samtidigt som de var farmor och farfar, mormor och morfar (flicka). // Jag har en släkt, men ingen som tycker om mig. Min farmor tycker jag om. Hon har varit bra under hela min uppväxt. Min farmor blev misshandlad av sin mamma när hon var liten. Jag tycker att hon haft det värre än jag fast på ett annat sätt. Farfar är en rik snål jävel. Mormor och morfar är två alkoholiserade åsnor. Morfar sitter i centrum och är alkoholiserad, men han hälsar till mig via mamma. Morbror Lars är skötsam, så har vi min mytoman morbror Björn sen är det halvknäppa morbror "Jörgen (flicka).

Ödsliga

- De ödsliga nätverken karaktäriseras av få ingående nätverkspersoner. Interaktionen mellan parterna är i det närmaste obefintlig. Mamman är den viktigaste personen oavsett hennes tidigare förhållningssätt. Vänner, familj och släkt saknas helt.
- "... jag hade vänner en gång i tiden, men inte nu. Jag har haft vänner på många olika ställen, men jag har ju flyttat, det blir mycket så. Jag har ingen släkt. Farmor är typ schizofren. Hon är inte som hon ska." (flicka).

En av de allra viktigaste faktorerna för att lyckas med behandling av ungdomar, är hur deras sociala nätverk involveras under behandlingen

(jfr. t.ex. fosterhemsforskning, Anita Cederström, 1990)

Hur länkas nu dessa ungdomar samman med det sociala nätverket under institutionsvistelsen?

Obefintlig aktivitet

- Det tycks vara sig från personalens sida eller föräldrarnas/sociala nätverket finns en strategi för att ungdomarna ska knytas till varandra och bearbeta sin relation under behandlingstiden.
-
- "Mamma och pappa kommer aldrig hit och hälsar på. Jag ringer. Mamma är värdelös, dum i huvudet. Relationen är inte viktig alls (pojke)".
- "Personalen är för jävlig. Jag pratar inte med dom, hatar dom alla (flicka).

Sporadisk aktivitet

- Efter ledigheter eller besök består uppföljningarna främst av sporadiska samtal, och inte som en del av en tydlig behandlingsplanering.
- "Ja vi har gjort nätverkskarta men inget annat. När jag kommer tillbaka är det någon som säger – hur har det varit, men det är inga långa djupa diskussioner... det är inget vi pratar om".

Hög aktivitet

- Den unge planerar tillsammans med institutionspersonalen hur ledigheter och besök av föräldrar och nätverkspersoner ska läggas upp. Efter varje ledighet och besök diskuteras hur träffarna har varit med samtliga inblandade parter och vad som eventuellt behöver utvecklas.
- "Vi ska ha familjeterapeut nu. Dom (institutionspersonalen) gör scheman för hur jag ska vara hemma".

Vad är (konstituerar) en professionell/terapeutisk (formell) relation – och kan en formell relation övergå i en privat?

Exempel mellan kontaktmän och stödpersoner kontraherade på frivillig basis

Kontaktmännens personliga engagemang

- En positiv arbetsallians mellan elev och personal anses vara avgörande för en positiv behandlingsframgång.
- Syftet med denna studie vara att undersöka hur ungdomarna uppfattade behandlingsalliansen till Kontaktmännen – i ett ett-års perspektiv

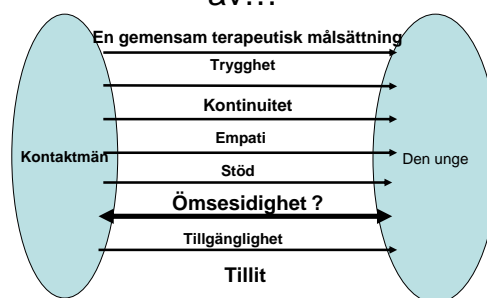
Huvud resultat

- **Det första** året var de flesta ungdomarna negativa till sina kontaktmän,
- Medan...
- de flesta **ett år senare** var positiva till sina kontaktmän.
- **Tiden spelar roll**, och är en av de viktigaste framgångsfaktorerna för ett positiv behandlingsresultat. (Relationsskapande tar tid)
-

Men hur kan i västa fall banden till kontaktmännen se ut?

"Ja sen var jag på (avdelningens namn) i 5 månader. Först hade jag A och H och så slutade H sen hade jag A igen och så slutade A, då fick jag C och R så slutade R så fick C barn och slutade så då fick jag S och efter ett tag fick jag G. H slutade ganska tidigt, A har varit med längst. Den jag haft mest kontakt med är E det är den jag haft utbyte av att prata med. E har varit en person som varit en del i mitt liv men inget viktig".

Centrala begrepp – Vad förväntas arbets-/terapeutisk allians bestå av...

De professionella och icke professionella socialarbetarnas (SP) (t.ex. poliser, kontaktpersoner tillsatta av socialtjänsten, lärare, kuratorer, fritidsledare) syn på möjligheterna att stärka befintliga relationer med den unge under behandlingsvistelsen.

Resultatet visar...

- ... de flesta stödpersoner – och också eleverna – ansåg sig ha en emotionell relation till varandra.
- Några relationer mellan stödpersonerna och ungdomarna är att beteckna som instrumentella.
- **Men...**
- dessa personer är i mycket liten grad involverade i behandlingen.

Länkningsprocess

- **Hinder** att bibehålla relation

Den unges sociala nätverk inventeras inte systematiskt.

Institutionspersonalen brister i att involvera andra viktiga personer än familjen.

Hinder forts.

- **Socialtjänsten avslutar kontaktmannaskap pga.**

- Ekonomiska skäl.

Negativ inställning från behandlingspersonal att involvera SP.

- *Han pratade om livet, framtiden, föräldrarna, tjejer, svek och droger. Sören, behandlingsassistent på institutionen, ringde och ifrågasatte varför vi skulle ha kontakt. Sen var det slut med det. Det är ingen som förklarar på institutionen varför vi inte får ha kontakt, jag blir så förbannad (special lärare).*

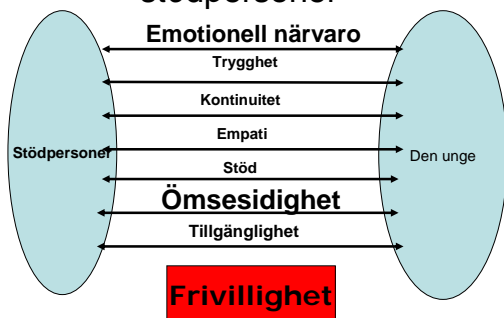
Möjligheter att bibehålla relation

- Strategiskt nätverksarbete där betydelsefulla personer utanför institutionen inventeras och inkluderas i behandlingsprocessen.
- *"Hans kontaktperson på institutionen var engagerad och gjorde mycket samtidigt som jag hela tiden var inbjuden och vi försökte att få med Björn på alla sätt" (socialsekreterare).*

Anmärkningsvärt

- De som har den största möjligheten till att involveras i behandlingen är de som redan har naturligt tillträde till institutionen, dvs. socialsekreterare.
- **Dessa är emellertid i störst utsträckning de som har en instrumentell relation till den unge.**

Centrala begrepp – professionella och icke professionella stödpersoner

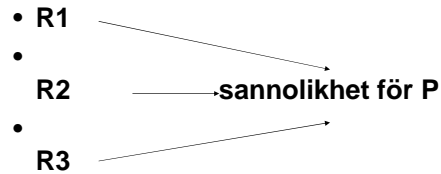

Nu lämnar vi för en stund relationer och fokuserar på behandlingen igen

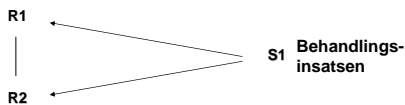
Exempel på riskfaktorer/beteende som kan vara anledningen till att vi har ungdomarna i behandling...

- Föräldrars bristande omsorgsförmåga.
- Missbruk.
- Psykisk sjukdom.
- Begåvningshandikapp.
- Kriminalitet.
- Arbetslöshet.
- Våld i hemmet.
- Familjestruktur (föräldrakonflikter).

Probabilistisk modell

Orsaksfältmodell

Skyddsfaktorer (ett förhållande som kan bromsa eliminera en negativ utveckling och som verkar mot ett specifikt riskförhållande):

En social insats/intervention/institutionsvistelse/behandling syftar till att eliminera riskfaktorer och blir i sammanhanget därför en...**skyddsfaktor**

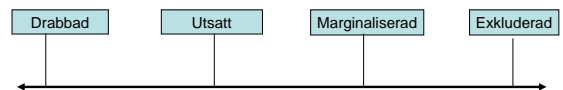
Om man inte behandlar vad händer då?

- Om ingen behandling ges så ser man att ungefär 60 – 80 % fortsätter med ungdomskriminalitet (se bl.a. Andreassen, 2003).
- Den presenterade gruppen ungdomar med beteendestörningar och kriminalitet är svåra att förändra. Framförallt om problemen uppkommit tidigt (se t.ex. Andershed & Andershed, 2005).

Behandlingsresultat

- På gruppnivå (aggregerad) säger forskningen att ca 10 % blir bättre av institutionsbehandling i jämförelse med att ungdomarna inte får någon behandling alls.
- Det vanligaste utfallsmåttet är **kriminalitet** eller **omfattning av missbruk**.
- Vi vet att de flesta behandlingsresultat är tillfälliga och problembeteendet återkommer efter en tids avslutad behandling (framför allt om eftervården brister).

Något om synen på behandlingseffekter och utfall...

Vad är egentligen skilljelinjen mellan dessa olika begrepp och vad kan vi förvänta oss för effekter av en behandling för den enskilda individen?

Ute i den snåriga praktiken och i forskningen så menar man att det finns metoder som är överlägsna de andra: T.ex. KBT, lösningfokuserat, och teckenekonomi m.m.

Den mycket befogade frågan...
Vilken metod fungerar bäst???

Svaret söker vi bl.a. inom...

Psykoterapiforskningens
Specifika och icke specifika faktorer

- **"The big four"**. En sammanfattning av mer än 40 års forskning om behandlingsutfall i fyra olika typer av faktorer.
- **Modell/teknik** är specifika faktorer som olika terapier grundas på.
- **Övriga faktorer** är icke-specifika eller gemensamma (Common factors) i alla terapier.
- **Klient/extraterapeutiska faktorer** är knutna till individen och dennes livssituation. T.ex. individens motivation, sociala nätverk, arbetsförmåga.
- **Placebo, hopp och förväntan**: Individens vetskap om att han/hon är föremål för behandling och har tilltro till den.
- **Relationsrelaterade faktorer** är mötet med behandlaren. Sandell (2004:1418) exemplifierar gemensamma faktorer med "en motiverad och hoppfull patient, en terapeut som erbjuder en respektfull, varm kontakt, en utvecklande relation, självförståelse, emotionell 'ventilation', prövning och övning".

Faktorernas betydelse för behandlingsresultaten

- Icke-specifika faktorer står för **85%** av klienternas förbättringar,
- **där...**
- klient/extraterapeutiska faktorer står för 40%,
- placebo, hopp och förväntningar för 15%,
- relationsrelaterade faktorer för 30%.
- **men...**
- modell/teknik faktorer står uppskattningsvis för cirka **15%** (Hubble, Duncan & Miller 2002).

Att jämföra institutioner och metoder med varandra

- Holmqvist, R., Hill, T. & Lang, A. (2005) *Ger art bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*. Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.

- Sundbo
- Stigby
- Långanässkolan.

Öppenvård eller institutionsvård?

- **Allmänt om de resultat som redovisas av Tore Andreassen (2003).**
- Relativt små skillnader i utfall mellan institutionsvistelser och öppenvårdsinsatser. Det som fungerar inom institutionsvård fungerar också inom öppenvård och vice versa.
- **Vilka diskussioner förekommer i ett land som Australien?**
- **"The dream gone wrong"**
- (en fullständig kollaps i hela systemet när institutionsvården avvecklades)
- Det viktigaste problemet är att man dränerar hela den öppna vården/familjehem/fosterhem genom att de grövsta kriminella tar all energi från andra klienter.

Vad säger forskningen fungerar?

Vad är essentiella
behandlingsprinciper?

En framgångsfaktor för t.ex. KBT

Fokusera primärt på "symtomet".

För det finns också problem vid
"positiva" behandlingsresultat

Att enbart...

- Öka självkänslan.
- Ökade kunskaper (skolgång).
- Fokus på emotionella problem.
-

...bidrar **inte** till mindre kriminellt beteende –
utan tvärtom.

Grunden för positiva behandlingsresultat –
dvs. behandlingens förutsättningar

- Att behandlingen vilar på en teoretisk och metodisk grund.
- Att personalen har verktyg (manualer) för att använda den metod institutionen utger sig för att använda.
- Att personalen kontinuerligt uppdaterar metodanvändningen/tillämpningen, genom handledning för att upprätthålla strukturen.
- **Tid i behandlingen (om tiden är meningsfull och att arbetet går från beroende till ökad autonomi).**

forts...

- Förhindra sammanbrott.
- Att det finns en matchning mellan klientens/ungdomens inlärningsstil/förmåga och den behandling som erbjuds (s.k. responsivitetsprincip).
- Att behandlingen inriktas mot att omfatta så många riskfaktorer (familj, närområde, skola, andra aktivitetsområden) som möjligt – dvs. är multimodal.

forts.

- En välorganiserad personalstruktur där alla personal såväl i ord som i handling arbetar mot gemensamma mål (se behandlingsintegritet, nästa bild).
- **Tid i behandling.**
- Att **behandlingsplanen är detaljerad**, följer den teori och metod man arbetar efter samt att den kontinuerligt revideras.
- Förhindra en negativ ungdomskultur/smittoeffekter (exemplet Hassela).
- En systematisk uppföljning av behandlingen genom behandlingsmanualer (t.ex. YOQ).

Behandlingsintegritet

- Levin (1998): Visar på det centrala i att undersöka behandlingens integritet...
- Dvs. att personalen gör det den säger sig göra och att inte göra om den till något eget, utan att förankra det i teori och befintlig metod.

Hot mot integriteten

- **Programdrift.** Gradvis förändring av målen över tid. T.ex. förändrat fokus från terapeutiska områden till rutinmässig administration.
- **Programändring.** Personalen underminerar målsättningen genom att inta olika ståndpunkter i den pedagogiska utformningen.
- **Bristande programföljsamhet.** Där personalen ändrar delar av programmet. Det sker särskilt om personalen saknar kompetens i metoder som används (Hollin, 1995).

Andreassen (2003) menar att om det inte finns någon **regelbunden träning och integritetskontroll** så riskerar behandlingsprogrammet på sikt att utarmas – bli verkningslöst.

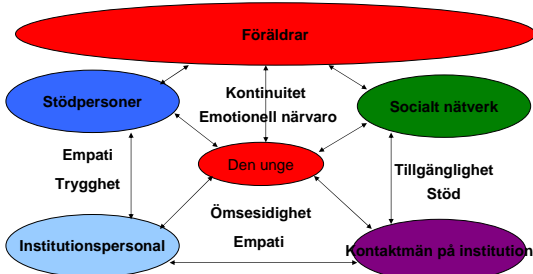
Några reflektioner omkring våra ungdomar i projektet...

- **Hindrande faktorer för behandlingen**
- systematiska länkningsprocesser saknas helt eller delvis,
- bristfällig delaktighet i behandlingsplaneringen,
- tydliggörs inte hur behandlingsplanen hör ihop med behandlingsmålen (övergripande och svepande mål),
- oklart med syfte av placeringen,
- bristande eftervård (socialtjänst/institution),

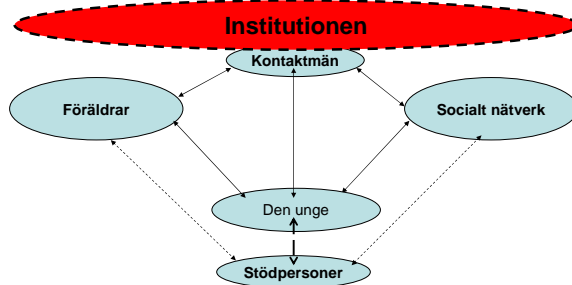
Möjliggörande faktorer för behandlingen

- skolgång,
- trygga vuxna förebilder på institutionen,
- trygghet på institutionen i relation till ett kaotiskt hem,
- komma ifrån ett destruktivt levnadssätt,
- "mogna" i förvaring (över tid).

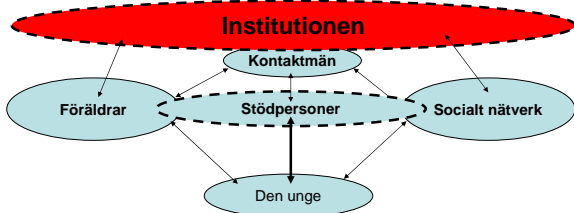
Integrerade begrepp, personer och nätverk

Institutionen och dess samarbete med den unge och dess sociala nätverk – stödpersonerna

Relationen mellan institutionen och dess samarbete med den unge och dess sociala

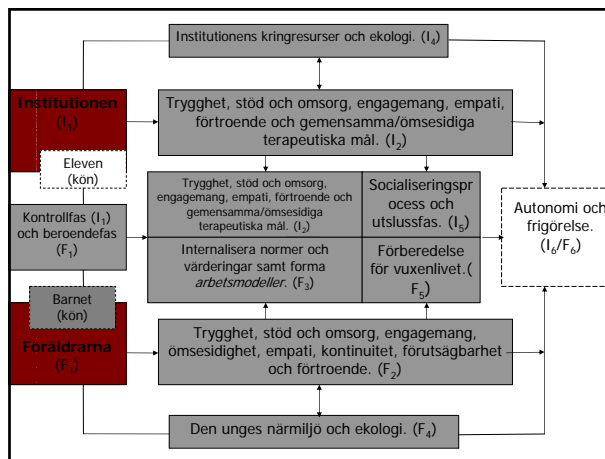

För att förstå behandling...

- Behöver vi förstå människan ur ett utvecklingspsykologiskt/ekologiskt perspektiv...

Psykologiska utvecklingsstadier

- Spädbarnsåldern,
- småbarnsåldern,
- förskoleåldern,
- den tidiga skolåldern,
- den tidiga vuxenåldern,
- medelåldern och den sena medelåldern
- Under ett normalt liv går en människa igenom olika utvecklingsperioder, och under varje stadie måste varje person överkomma och gå igenom specifika problem och kriser.

Vad var huvudbudskapet idag?

Organisation av teori och behandling

• Tack för det!

Bilagor

Litteratur

- Andersson, L. (2001): Ungdomar med sociala och psykiska problem. Utredning och behandling. Miljöterapi. Örebro: Atrium.
- Andreassen, T. (2003): *Institutionsbehandling av ungdomar - Vad säger forskningen?* Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Bowlby, J. (1994): *En trygg bas. Kliniska tillämpningar av bindningsteori.* Borås: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Bröberg, A., Grangvist, P., Ivarsson, T. & Risholm Mothander, P. (2006) *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer.* Stockholm: Natur och kultur.
- Cederström, A. (1990): *Fosterbarns anpassning –en relationsproblematik. Om 25 barn i åldrarna 4-12 år som placerats i fosterhem. En delstudie i Barn i kris-projektet.* Stockholm: Pedagogiska institutionen: Stockholms universitet.
- Holmqvist, R., Hill, T. & Lang, A. (2005) *Ger art bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem.* Forskningsrapport nr 1. Statens institutionsstyrelse.
- Hill, T. (2005): *Allians under tvång. Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem.* Linköping: Institutionen för beteendevetenskap: Linköpings universitet
- Hubble, M.A., Duncan, B.L., and Miller, S.D. (1999). *The Heart and Soul of Change. What works in therapy* (Washington, D.C., American Psychological Association).
- Hwang Philip, Lundberg, Ingvar, Rönnerberg, Jerker, Smedler, Ann-Charlotte (2005) *Vår tids psykologi. Natur och kultur*
- Kriefbeck, Johan & Ogden, Terje (2003) *Barn och nätverk: Ekologiskt perspektiv på barns utveckling och nätverksterapeutiska metoder i behandlingsarbete med barn.* Stockholm, Liber AB, Andra upplagan.
- Lagerberg & Sundelin (2000): *Risk och prognos i socialt arbete med barn.* Centrum för utvärdering av socialt arbete. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Levin, C. (1998): *Uppfostringsställen. Om tvång i föräldrars ställe.* Eslöv: Arkiv förlag.
- Perris, C. (1996). *Ett band för livet.* Stockholm: Natur och Kultur.
- Lindén, G. (1998): *Att bli fosterbarn i tonåren. Om frigörelsen från internaliserade föräldraobjekt.* Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Skärner, A. (2001) *Svåra värtider. En studie av narkotikamissbrukares sociala relationer och sociala nätverk.* Göteborg: Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.